

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ТЕРТЯ В ШАРНІРАХ ЗАХВАТНОГО ПРИБОРУ НА СИЛУ ЗАТИСКУ

В. Мажара, канд. техн. наук, доцент
Центральноукраїнський національний технічний університет

На сучасному етапі розвитку промислового виробництва дедалі більшої актуальності набуває впровадження гнучких автоматизованих систем, до складу яких входять верстати з числовим програмним управлінням, системи керування і промислові роботи. Раціональне й ефективне застосування роботів передбачає дослідження умов затиску та детальний розрахунок конструкції захватного пристрою, який є однією з найвідповідальніших складових роботизованої системи [1].

Питання розрахунку сили затиску в захватних пристроях промислових роботів розглядалося в роботах багатьох авторів. Зокрема ці питання висвітлені в роботах [2] та [3]. Метою ж даного дослідження є зниження масо-габаритних характеристик захвату робота шляхом урахування сил тертя в шарнірах пристрою під час розрахунків, що, у свою чергу, дозволить зменшити необхідний коефіцієнт запасу міцності.

Тож, виконаємо силовий аналіз затискного механізму задля встановлення силового передавального співвідношення [4]. У межах цього аналізу розглянемо схеми прикладених сил і крутних моментів, що діють на ведучу ланку затискного механізму в процесі затиску деталі (див. рис. 1 і 2).

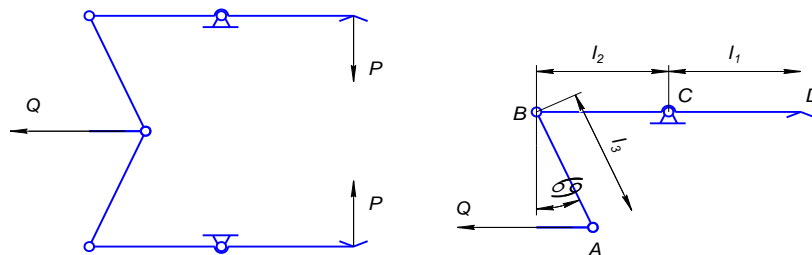

Рисунок – 1 Кінематична і розрахункова схеми пристрою

Моменти сил тертя в шарнірах визначаються залежностями:

$$M_B = \frac{d \cdot \operatorname{tg} \rho}{2} \sqrt{R_{BY}^2 + R_{BX}^2}; \quad (1)$$

$$M_A = \frac{d \cdot \operatorname{tg} \rho}{2} \sqrt{R_{AY}^2 + R_{AX}^2}; \quad (2)$$

де d – діаметр осі шарніру пристрою;

ρ – кут тертя.

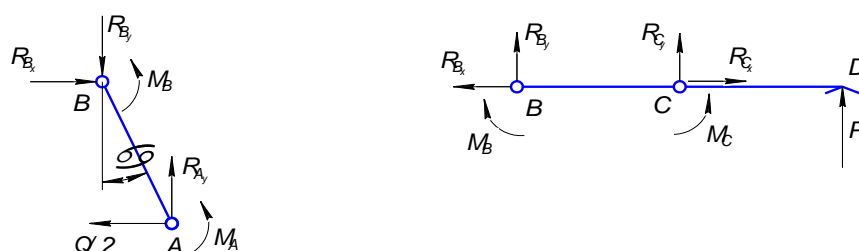

Рисунок – 2 Схеми сил та крутних моментів на ланках АВ і ВD

Сила на штоці приводу (Q) діє на ланку пристрою виключно в горизонтальному напрямку, тож сили реакції опор R_{Bx} і R_{Ax} , які діють в шарнірах В і А можна не враховувати, а значить моменти сил тертя в зазначених шарнірах визначаються відповідними залежностями:

$$M_B = \frac{d \cdot \operatorname{tg} \rho}{2} R_{By}; \quad (3)$$

$$M_A = \frac{d \cdot \operatorname{tg} \rho}{2} R_{Ay}. \quad (4)$$

Стан рівноваги ланки АВ можна описати системою:

$$\begin{cases} \sum F_x = 0 \\ \sum F_y = 0; \\ \sum M_B = 0 \end{cases} \quad (5)$$

$$\begin{cases} R_{Bx} = \frac{Q}{2} \\ R_{By} = R_{Ay} \\ \frac{Q}{2} \cdot l_3 \cdot \cos \alpha = M_A + R_{Ay} \cdot l_3 \cdot \sin \alpha \end{cases} \quad (6)$$

Із залежностей (6) маємо:

$$R_{By} = \frac{Q \cdot l_3 \cdot \cos \alpha}{d \cdot \operatorname{tg} \rho + l_3 \cdot \sin \alpha}. \quad (7)$$

де α – кут між віссю ординат і ланкою АВ.

Аналогічним чином розглянемо стан рівноваги ВD, який описується системою:

$$\begin{cases} \sum F_x = 0 \\ \sum F_y = 0; \\ \sum M_C = 0 \end{cases} \quad (8)$$

$$\begin{cases} R_{Cx} = R_{Bx} \\ R_{Cy} = R_{By} + P \\ F \cdot l_1 = M_B + R_{By} \cdot l_2 \end{cases} \quad (9)$$

З системи (9) отримуємо:

$$R_{By} = \frac{2 \cdot P \cdot l_1}{d \cdot \operatorname{tg} \rho + 2 \cdot l_2}. \quad (10)$$

Виконавши порівняння формул реакції R_{By} (7) і (10), можемо отримати залежність для встановлення сили Q , що має діяти на штоці приводу:

$$Q = \frac{2 \cdot P \cdot l_1 \cdot (d \cdot \operatorname{tg} \rho + l_3 \cdot \sin \alpha)}{l_3 \cdot \cos \alpha \cdot (d \cdot \operatorname{tg} \rho + 2 \cdot l_2)}. \quad (11)$$

Дослідження показали, що одним із ключових факторів, які впливають на параметри силового приводу, є величина кута α . Зменшення цього кута дозволяє знизити навантаження на привід, а отже – зменшити його розміри. Однак, при використанні малих значень α зростає ризик проходження шарнірного механізму через так зване «мертве положення», що може призвести до мимовільного розкриття захвату.

Крім того, встановлено, що використання шарнірів з осями більшого діаметру спричиняє

підвищення сил тертя, що, в свою чергу, веде до зростання втрат енергії та збільшення габаритів силового приводу. Зменшення сили тертя в шарнірах – зокрема, шляхом оптимізації матеріалів шарнірних пар, використання високоефективного мастила або впровадження підшипників ковзання – є ефективним методом покращення конструктивних параметрів приводу.

Таким чином, оптимізація кута α та зменшення тертя в кінематичних парах є взаємопов'язаними завданнями, які суттєво впливають на ефективність і компактність силових механізмів захватних пристроїв роботів.

Список літератури

1. Павленко І.І., Мажара В.А. Роботизовані технологічні комплекси: Навчальний посібник. – Кіровоград: КНТУ, 2010. – 392 с.
2. Годунко, М. О., Кислун, О. А., Мажара, В. А., Щербина, В. К., Кравченко, Р. А., & Ключкін, В. В. (2023). Розробка методики силового розрахунку вертикально орієнтованого захватного пристрою. // Центральноукраїнський науковий вісник. Технічні науки : зб. наук. пр. - Кропивницький : ЦНТУ, 2023. - Вип. 7(38). - Ч. 2. - С. 27-33.
3. Мажара В.А. Визначення кутів повороту ведучих ланок адаптивного захватного пристрою / Мажара В.А., Годунко М.О, Кислун О.А. // Збірник наукових праць КНТУ / техніка в сільськогосподарському виробництві, галузеве машинобудування, автоматизація / - Вип. 27. Кіровоград: КНТУ, 2014. - С. 28 - 33.
4. Плечко О. В., Мажара В. А. Вплив тертя на сили затиску в захватних пристроях промислових роботів // Наука–виробництву, 2013. – 2013. – С. 97.